

Mind. New York: Basis Books, 1999. 6. Giles, H and Smith, P *Accommodation Theory: Optimal level of Convergence*. Oxford, Blackwell (1979). 7. Giles, H Smith, P. (*Language and Social Psychology 45-65 Oxford Blackwell*). – 2005. 8. Jarvis P. with Griffin, C. *Adult and Continuing Education: Major Themes in Education* (2003).

УДК: 811.521'35:371.32

М.С. Федоришин

Національний університет “Львівська політехніка”

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ОСНОВ ЯПОНСЬКОГО ПИСЬМА У ЛЬВІВСЬКІЙ ПОЛІТЕХНІЦІ

ã Федоришин М.С., 2007

Подано короткий опис особливостей викладання японської системи письма у курсі викладання японської мови у Національному університеті “Львівська політехніка” з детальнішим розглядом новоствореного “Базового японсько-українського словника ієрогліфів: дзьойокандзіхь”.

Peculiarities of teaching the Japanese script system at Lviv Polytechnic National University are described with special emphasis on the newly compiled “Basic Japanese-Ukrainian Kanji Dictionary: Joyokanjihyo”.

На основі загальних спостережень за ходом новітньої історії можна сміливо стверджувати, що передові позиції Японії у світовій економіці, високий рівень розвитку науки і техніки, значні культурні надбання японського народу зумовлюють велике зацікавлення до цієї країни в інших народів планети. Українці також хочуть якнайкраще пізнати цю країну, щоб мати безпосередні дружні стосунки з талановитим народом Країни Сонячного Сходу. В останні роки в Україні склалися сприятливі обставини для налагодження безпосередніх контактів між Україною та Японією. Одним з проявів цього є інтерес до вивчення японської мови, який постійно зростає. З кожним роком збільшується кількість навчальних закладів – вищих та середніх, – що впроваджують в свої навчальні програми вивчення японської мови та культури. Національний університет «Львівська політехніка» один з перших в Україні почав навчати своїх студентів японській мові – спочатку як факультатив, а відтак і як обов'язковий предмет “друга іноземна мова” у програмі бакалаврату та магістратури за напрямком „прикладна лінгвістика”, і одним з перших видав друком україномовні посібники з японської мови [1, 2, 3].

Сьогодні ще гостро стоїть проблема україномовних підручників та посібників з різних аспектів японської мови, зокрема японської системи письма та лексикографії, – загальнодоступним для українських студентів є лише словник І. Бондаренка [4].

Японська система письма дуже своєрідна. Вона поєднала в собі два типи письма: ієрогліфічне (ідеографічне, логографічне) – японською *кандзі* та абеткове (силабографічне) – японською *кана*. Хоча складовою абеткою кана можна записувати будь-які японські тексти, японці в своїй практиці не обмежуються каною, а користуються системою письма, яку вони називають *кандзіканамадзірібун* – дослівно: ієрогліфічний текст, розмішаний каною. Отже, ієрогліфи залишаються в основі письма. Особливість *кандзіканамадзірібуну* полягає в тому, що ієрогліфами пишуть корені слів та словосполучень, а граматичні закінчення та службові слова – каною. Та частина слова, яку пишуть каною, називається *окурігана* – дослівно: супровідна кана. Однією з причин збереження ієрогліфів у японській системі письма за наявності фонетичної абетки є величезна кількість омонімів у японській мові, що утруднювало б розуміння/сприйняття письмового тексту за повністю фонетичного його запису. Написані різними ієрогліфами омоніми семантизуються зоровим сприйняттям.

На практиці під час викладання японської мови в Україні використовують переважно підручники та посібники, створені в Японії для іноземців з ухилом на англомовного адресата. Зокрема, для викладання основ японського письма в нашому університеті ми послуговуємося посібниками [5, 6, 7, 8, 9, 10, 12], які за сприяння Посольства Японії в Україні ми отримали як грант від Японської Фундації, та [13, 14] – дарунок від професора Мікію Абе, що тривалий час проводив наукові дослідження у Львові з новочасної історії України та сприяв становленню японських студій у Львівській політехніці, та дуже цікавим навчальним словником кандзі [15], подарованим кабінету японської мови Львівської політехніки професором Стефаном Костиком з японського Міжнародного університету Судзука, що активно підтримує японсько-українські культурні контакти.

У практичній роботі зі студентами доводиться постійно наголошувати на тому, що у нашому випадку згадані посібники потребують певної „українізації”. Стосовно японської абетки кана таку роль виконують праці [1, 2, 3], а також українізований варіант підручника „Ніхонго сьохо” [16], створений за підтримки гранта Японської Фундації та такий, що використовується нами на правах рукопису паралельно з оригіналом [17]. Стосовно ж ієрогліфів кандзі – основної складової японської системи письма – пропонуємо нашим студентам “Базовий японсько-український словник ієрогліфів: дзьойокандзіхьо” [18].

„Дзьойоо кандзі хьоо” (常用漢字表) – це „список ієрогліфів для загального вжитку”. Він містить 1945 ієрогліфів і був затверджений урядом Японії 1981 року як загальноосвітній стандарт замість попереднього „тоойоо кандзі хьоо” (当用漢字表 списку ієрогліфів звичайного вжитку), що був впроваджений реформою японського письма 1946 року і мав 1850 знаків. Принагідно зауважимо, що пересічний японець знає значно більше ієрогліфів.

Згаданий „Базовий японсько-український словник ієрогліфів: дзьойокандзіхьо” [18] – це повний список ієрогліфів загальноосвітнього стандарту (常用漢字 дзьойоо кандзі) з їх „офіційними” онними та кунними читаннями та перекладами значень українськими словами без прикладів їх вживання у так званих *дзюкуго* 熟語 – словах-сполуках з двох та більше ієрогліфів, що у двомовних словниках (dictionaries, vocabularies) перекладаються як цілі слова; проте знання значень окремих складових ієрогліфів розкриває семантику таких складених слів і необхідне для розуміння особливостей японської лексики.

Слово „кандзі” 漢字, що звичайно українською мовою перекладають як „ієрогліф”, складається з двох знаків – *кан* 漢, що означає Китай (за назвою династії Хань 漢, 206 р. до н. е. – 221 р. н. е.) та *дзі* 字, письмовий знак. До речі, англійською мовою ці ієрогліфи називають [Chinese] characters – китайські знаки. Отже, кандзі – це китайські письмена. До Японії вони потрапили через Корею у першій половині першого тисячоліття нашої ери, коли японці ще не мали писемності. Спочатку японці користувалися китайською мовою приблизно так, як колись європейці латиною, тобто вивчали китайську мову та письмові джерела і власні офіційні записи вели китайською мовою. Тож, звісно, освічені люди знали, як звучать записані ієрогліфами китайські слова. Для позначення на письмі поняття „звук” вживають ієрогліф 音, що китайською читається приблизно як „інь”, корейською – „им”, а в японізованому читанні – „он”. Кожен кандзі в японській мові має „он”, що етимологічно є трансформованою під впливом японської фонетичної системи вимовою відповідного давньокитайського слова/морфеми. Таке читання кандзі називають „онним”. А ще в японській мові ієрогліфи мають так зване „кунне” читання. Кун – це питоме японське слово, „прив’язане” до відповідного кандзі з аналогічним значенням. Наприклад, кандзі 山 „гора” (китайською „шань”) має он „сан” та кун „яма”. У слові 遊山 *юусан* (прогулка в гори) обидва кандзі читаються по-онному, а в слові 山道 *ямаміці* (гірська дорога) – по-кунному.

У цьому словнику [18] транскрипцію кандзі подано у трьох варіантах – каною (катакана, хірагана), роомадзі (латинкою) та українськими літерами. Транскрипцію каною використано згідно з тридицією японської лексикографії: он – катаканою, кун – хіраганою. Латинкою он позначено великими літерами, кун – малими. Українськими літерами також он – великими, кун – малими, але

жирним шрифтом, бо звичайним шрифтом малими літерами подано переклад значень ієрогліфів українською мовою. Наприклад:

山 46.0(3)KK サン やま SAN yama САН яма гора, ліс, копальня

Якщо кандзі має два і більше онів, то в українській транскрипції жирним шрифтом подано найпоширеніші, а інші – нежирним. Як от:

合 30.3(6)KK ゴウ ガツ カツ あう (合う) あわす (合わす)

あわせる (合わせる) GOO GATSU KATSU au awasu awaseru ГОО ГАЦУ КАЦУ ау

узгоджуватися, збігатися; відповідати **авасу, авасеру** приєнувати, узгожувати, співставляти

Транскрипцію латинкою подано у варіанті *Хебонсікі роомадзі* – ромадзі за Хепберном, що у підручниках для іноземців є поширенішою, ніж інші два варіанти – *кунрейсікі роомадзі*, ухвалена урядовим декретом, та *ніхонсікі роомадзі*, що дослівно означає „римські літери у японському варіанті”. Відмінності між варіантами ромадзі подано у таблиці кани в передмові до словника. Транскрипція українськими літерами – за системою, запропонованою у праці [1].

Крім транскрипції та перекладу значень, словник містить ще й іншу інформацію про кожен ієрогліф. Реєстрові кандзі подано різними кеглями. Більшим – 1006 ієрогліфів, обов’язкових для вивчення у початковій школі, що входять до списку „Кьооіку кандзі” (кандзі [початкової] освіти), що також підкреслено скороченням КК біля кожного такого кандзі. Решта 939 кандзі подано меншим кеглем. Цифрами вказано номер ключа ієрогліфа (стосовно ключів ієрогліфів автор відсилає студентів до інших посібників), після крапки – кількість додаткових рисок, у дужках – загальна кількість рисок в даному кандзі. Так, у наведеному тут прикладі 合 число 30 означає, що в цьому ієрогліфі ключем є елемент 口 (рот), що у списку ієрогліфічних ключів є тридцятим за давно встановленим порядком (і згідно з японською орфографією складається з трьох рисок). Трійка після крапки означає, що, крім ключа, цей ієрогліф має ще три риси. Шістка у дужках – загальна (сумарна) кількість рисок в цьому ієрогліфі. Для кунних значень кандзі подана повна транскрипція хіраганою та після неї у дужках нормативна орфографія з окуріганою – літерами кани, що конкретизують кунне значення та передають на письмі змінювану частину даного слова, переважно дієслова та прикметника. Наприклад, あう (合う) **ау**: 合います **аїмас**, 合った **атта** тощо. У цьому прикладі окуріганою (супровідною каною) є літери う, います, った. Якщо кун не має окурігани, то у тлумачній частині подано лише транскрипцію хіраганою як у наведеному тут прикладі з ієрогліфом 山 гора.

Ієрогліфи у „Базовому словнику” подано у порядку абетки-кани „годзюоун”, як це прийнято у відповідних японських джерелах, наприклад [19].

Словник створено у програмі Microsoft Word. Електронним варіантом досить зручно користуватися. Через вікно редагування за допомогою функції „знайти” можна легко знайти будь-який ієрогліф за будь-якою з вищезгаданих ознак: самого ієрогліфа, кожної з транскрипцій, номера ключа, загальної кількості рисок та за допомогою відповідного українського слова.

Практика показує, що використання описаного тут словника паралельно із словниками та посібниками, створеними у Японії та в інших країнах, значно полегшує українським студентам оволодіння дуже своєрідною системою японського письма, що відкриває шлях до глибшого розуміння японської мови зокрема та культури загалом.

“Базовий японсько-український словник ієрогліфів: дзьойокандзіхьо” можна розглядати і як перший крок до створення ґрунтового японсько-українського словника ієрогліфів.

1. М.С. Федоришин. *Українська транскрипція японської мови*. – Львів: Видавництво Державного університету “Львівська політехніка”, 1994. 2. М.С. Федоришин (укладач). *Практикум з основ японської мови. Зошити 1-8*. – Львів: Видавництво Національного університету „Львівська політехніка”, 2002–2005. 3. Медведів А. *Українсько-англійсько-японський розмовник / За ред. Й. Тойофуку та М. Федоришина*. – Львів: Видавництво Національного університету „Львівська політехніка”, 2005. 4. Бондаренко І., Хіно Т. *Українсько-японський, японсько-*

український словник: Навчальний словник японських ієрогліфів. – Київ: Видавничий дім „Альтернативи”. 1998. 5. Kano Chieko, Shimizu Yuri, Takenaka Hiroko, Ishii Eriko. *Basic Kanji Book, vol. 1, Bonjinsha, Tokyo, 2004.* 6. Kano Chieko, Shimizu Yuri, Takenaka Hiroko, Ishii Eriko. *Basic Kanji Book, vol. 2, Bonjinsha. – Tokyo, 2003.* 7. Хоккайдо дайтаку ніхонто кенкюкай. Ніхонто сьохо: кандзі ренсюцьо 1. Бондзінся. – Токіо, 1998. 8. Хоккайдо дайтаку ніхонто кенкюкай. Ніхонто сьохо: кандзі ренсюцьо 2. Бондзінся. – Токіо, 2000. 9. Нісіґуці Коїці (ред.). Мінна но ніхонто сьокю I: кандзі, ейгобан. Суріеенеттоваку. – Токіо, 2000. 10. Нісіґуці Коїці (ред.). Мінна но ніхонто сьокю II: кандзі, ейгобан. Суріеенеттоваку. – Токіо, 2002. 11. Nao'omi Kuratani, Akemi Kobayashi, Shunsuke Okunishi. *A New Dictionary of Kanji Usage. Gakken. – Tokyo, 1999.* 12. Jack Halpern. *The Kodansha Kanji Learner's Dictionary. Kodansha International. – Tokyo, 2001.* 13. Wolfgang Hadamitzky & Mark Spahn. *Kanji & Kana. Revised Edition. Charles E. Tuttle Company. – Tokyo, 1997.* 14. Фудзівара Хіросі, Хіда Кофу. Модзі но какіката. Коданся такудзюцу бунко. – Токіо, 1996. 15. Сімура Кадзухіса. Гакусю сін кандзі дзітен. Сінсоо дайніхан. Коданся. – Токіо, 1998. 16. Судзукі Сінобу, Кавасе Ікуо: Початковий курс японської мови. Українська адаптація (рукопис). 17. Судзукі Сінобу, Кавасе Ікуо. Ніхонто сьохо. Бондзінся. – Токіо, 1994. 18. Федоришин М.С. Базовий японсько-український словник ієрогліфів: дзьойокандзіхьо. – Львів, 2006 (рукопис). 19. Томіта Такаюкі, Санада Кадзуко. Сін хьоокі. Бондзінся. – Токіо, 1994.

УДК 378.016:811.111:784.6

О.М. Фучила

Національний університет “Львівська політехніка”

ВИКОРИСТАННЯ ПІСЕНЬ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

© Фучила О.М., 2007

Розглянуто біологічні, соціальні та методичні аспекти використання пісень у процесі вивчення англійської мови. Наведено приклад використання пісні у комплексному занятті, що дає змогу одночасно розвивати комунікативні навички та засвоювати граматичний матеріал англійської мови.

The article deals with biological, social and methodological aspects of using songs while studying and teaching English. It also contains an example of complex lesson based on the English song, which enables students to develop communicative skills simultaneously with mastering English grammar.

Поняття “вивчення мови” має надзвичайно широке значення та включає засвоєння мов без застосування систематичного навчання. Це насамперед стосується опанування рідної мови. З раннього дитинства та упродовж усього життя люди запам'ятовують нові терміни, значення, діалекти, а у багатонаціональному середовищі можуть вивчати більше ніж одну мову. Основна частина такого засвоєння відбувається без систематичного вишколу, за рахунок неформальної імітації, повторення та використання у щоденному спілкуванні.

Такий природний, некерований та неформальний спосіб навчання не варто ігнорувати, методики, споріднені з ним, викладачі іноземних мов можуть використовувати під час планування занять. Ці методики ґрунтуються на дослідженнях опанування дитиною рідної мови, причому відзначається, що існує безпосередній зв'язок між сприйняттям пісень та інших рифмованих форм у ранньому дитинстві та подальшими успіхами у читанні та правописі.